

Konsekvensbeskrivning

Del av Aspudden 2:1, Varnhemsparken och Vadstenalunden, Stockholm Nybyggnad

BAKGRUND

Järntorget AB har tagit fram förslag på ny bostadsbebyggelse inom en avgränsad del av fastigheten Aspudden 2:1, vilket behandlas i ett pågående planarbete. Planområdet innefattar delar av Varnhemsparken och Vadstenalunden, i anslutning till Schlytersvägen och Sigfridsvägen.

Aspudden genomgår idag en stor förändring, där flera parallella planprocesser syftar till att förtäta området och tillskapa nya bostadsmiljöer i ett centralt läge i Stockholm. I det aktuella planarbetet nyttjas parkmark i anslutning till Aspuddens centrala stråk längs Hägerstensvägen och Aspuddens tunnelbanestation.

Varnhemsparken och Vadstenalunden utgör två relativt välbevarade kvartersparker från den tidiga modernismens Stockholm, med en för Stockholmsstilen typisk karaktär av ursprungligt skärgårdslandskap förvaltat som parkmark. Bebyggelse i anslutning till planområdet utgör väl bevarade exempel på modernistisk bostadsbebyggelse i Stockholms förstäder och tydlig årsring från Aspuddens andra utbyggnadsperiod under 1930–40-talen. Punkthusgruppen i Varnhemsparkens mitt utgör ett tydligt avläsbart blickfång från centrala Aspudden. Området angränsar centrala Aspudden, som är en kulturhistoriskt värdefull miljö.

På uppdrag av Järntorget AB har White arkitekter tagit fram föreliggande kulturhistoriska konsekvensanalys över förslaget till bostadsbebyggelse inom planområdet. Utgångspunkten för konsekvensanalysen är dokumentet *Kulturmiljöanalys*, daterad 2020-05-14 och framtaget av undertecknad antikvarie. Kulturmiljöanalysen omfattar bland annat historik, karaktärisering och kulturhistorisk värdering. Vidare har förhållningssätt som bör beaktas i det fortsatta arbetet formulerats. Konsekvensanalysen följer dispositionen i kapitlet *Förhållningssätt*.

Avgränsning

Konsekvensanalysens avhandlar i första hand parkmiljön där de nya byggnaderna blir ett märkbart tillägg. Utöver de båda parkerna omfattas intilliggande kvarter och gaturum där den planerade bebyggelsen blir synlig.

Dokumentet beskriver konsekvenser på kulturhistoriska värden, vilket i detta fall framför allt omfattar upplevelsemässiga värden. Påverkan på park- och stadsrum, intilliggande område med

kulturhistoriskt värdefull miljö (centrala Aspudden), förhållande till kringliggande bebyggelse och volymbehandling hör till de delar som analyserats.

Handlingar

Föreliggande konsekvensbeskrivning avser förslag framtaget av Tovatt Architects and Planners, genom arkitekt Aron Swartz, och ÅWL landskapsarkitekter. Analyserade handlingar är:

- Förhandskopia landskap, skiss daterad 2020-03-31
- Förhandskopia fasader, skisser daterade 2020-05-28
- Planer, sektioner, skisser daterade 2020-05-28
- Kortfattade texter till Planprogram, ankom antikvarie 2020-05-29

Handlingarna redovisar föreslagna byggnaders placering, utbredning, höjd och volym och preliminär gestaltning. Konsekvensanalys avseende detaljerad gestaltning och material görs i ett senare skede.

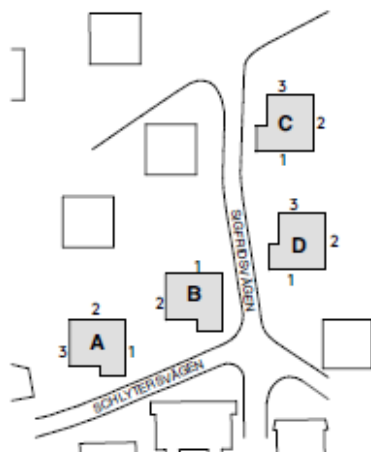
Förslag ny bebyggelse, vy från söder.

KONSEKVENSBESKRIVNING

I kulturmiljöanalysen görs bedömningen att det vid en exploatering av Varnhemsparken och Vadstenalunden är mest fördelaktigt att ansluta till områdets befintliga 1940- och 50-talsbebyggelse och Stockholmsstilen, där parkmark utgörs av stiliserad natur. Naturmarken inom det berörda området är tydligt karaktärsskapande och värdebärande, varför bedömningen är att ny bebyggelse ska gestaltas medvetet utifrån denna förutsättning.

Typologi och fotavtryck

Kulturmiljöanalysen rekommenderar att den nya bebyggelsen till volym och fotavtryck bör ansluta till kringliggande bebyggelses modernistiska karaktär av hus-i-naturmark. Analysen gör gällande att placering av byggnadskroppar medvetet bör följa antingen terrängen eller den intilliggande modernistiska punkt- och lamellhusbebyggelsens helt nord-sydliga riktning. Fotavtrycken för de enskilda byggnadsvolymerna bör ansluta till den modernistiska bebyggelsen. Rekommendationen är vidare att placering av volymer ska ske efter val av typologi, men att fotavtrycket oavsett ska hållas på en sådan nivå att naturmarken är tydligt framträdande.

De nya volymernas fotavtryck.

Hus A och B längs Schlytersvägen.

Det framtagna förslaget följer i huvudsak rekommendationerna i Kulturmiljöanalysen. Byggnaderna är utformade som fyra punkthus som i volym och fotavtryck påminner om punkthusgruppen på höjden av Varnhemsparken, med ett nästintill kvadratisk fotavtryck, kubisk volym och pyramidformat tak. Förslaget följer även kulturmiljöanalysens rekommendation med en helt nord-sydlig byggnadspacering, där punkthusen grupperats i två par, varav ett i Varnhemsparkens sydsluttning längs Schlytersvägen och ett i Vadstenalundens västra del längs Sigfridsvägen. Förslaget avviker delvis från kulturmiljöanalysens rekommendation avseende fotavtryck genom att de nya volymernas fotavtryck är något större och byggnadshöjden något högre än intilliggande punkthus. Orsaken till detta är dels ekonomisk hänsyn - att få bärkraft i projektet genom ett erforderligt antal bostäder i varje byggnad - dels att moderna krav på rumshöjd i gatuplanets lokaler, rumshöjd i bostadsplan samt konstruktionshöjder ska rymmas inom volymen.

I dialog med antikvarie har fotavtrycket minskats i det nu bedömda förslaget, vilket upplevs som positivt, och sammantaget bedöms avvikelserna i skala som godtagbara. Förslaget avviker även

något från rekommendationen att följa befintlig bebyggelses karaktär av hus-i-naturmark, då den nya bebyggelsen och platsens topografi förutsätter sprängning för såväl entréplats på förgårdsmark mot gata samt för källarplan. Förslaget innebär även omfattande bergskärning runt varje byggnadsvolym. Den nya bebyggelsen landar därmed i återfylld och anlagd mark, som dock enligt beskrivning och landskapshandlingar ska anpassas till och anknyta till återstående naturmark.

Efter att ha studerat förslaget är min bedömning att avstegen sammantaget har marginell påverkan på kulturhistoriska värden i jämförelse med lämnade råd och riktlinjer. Bedömningen görs utifrån att utpekade värden i den kvarstående parkmarken bibehålls liksom att mark kring byggnaderna i det slutgiltiga förslaget bearbetas på det sätt som rekommenderas i kulturmiljöanalysen (se vidare under Landskap och mark nedan). Påverkan på det område av centrala Aspudden som av Stadsmuseet klassificerats som kulturhistoriskt värdefull miljö överensstämmer med riktlinjerna i Kulturmiljöanalysen; kvarterstadsbebyggelsen från tidigt 1900-tal kommer även fortsatt angränsa till ett mer öppet stadsrum, med hus-i-park och ett trädkantat gaturum.

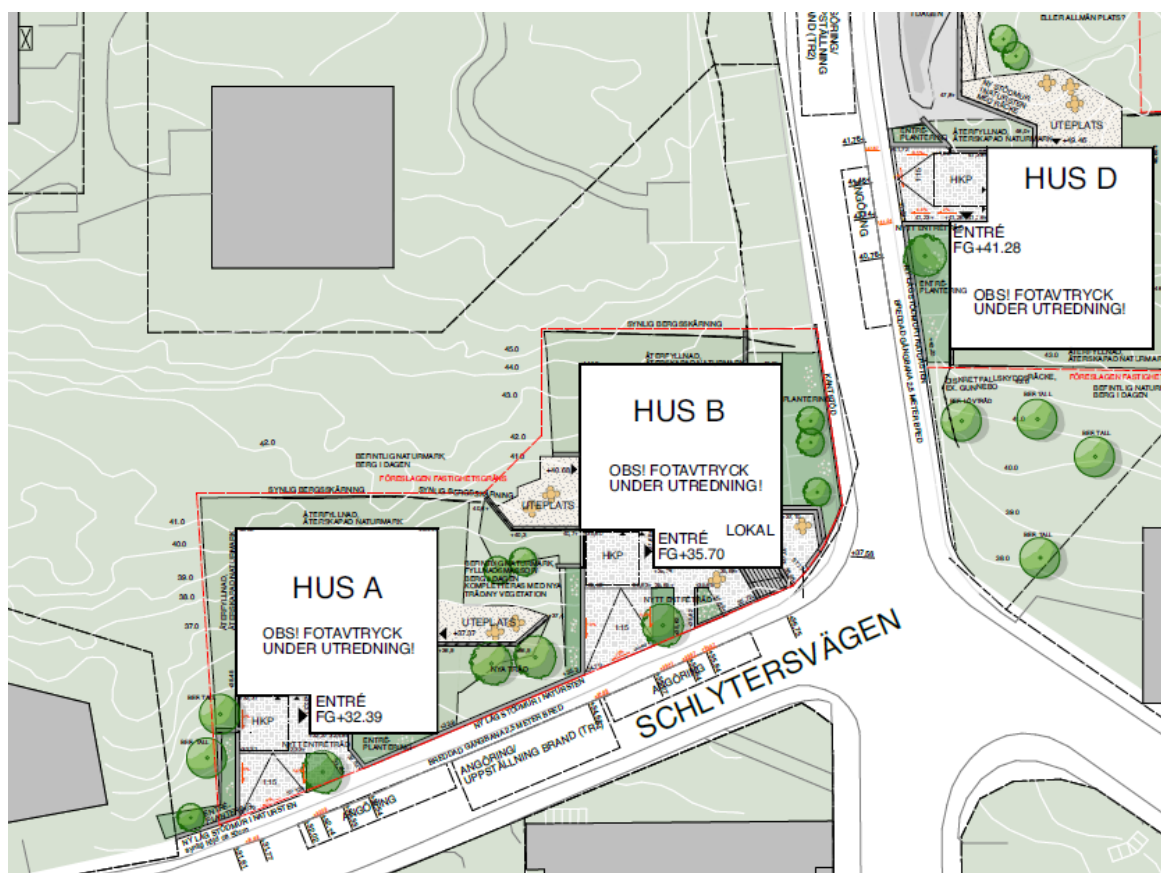
Landskap och mark

Vadstenalunden och Varnhemsparken som kvarterspark förändras påtagligt genom att de minskas i omfattning. I Kulturmiljöanalysen identifieras ett antal särskilt betydelsefulla detaljer för att de båda parkområdenas karaktär av till synes orörd naturmark, enligt Stockholmsstilens ideal, ska bibehållas vid exploatering: Hantering av berg och sprängkanter, gestaltning av tomtmark och bevarande av befintlig naturmark.

Avseende sprängning och bergskärning är rekommendationen att minsta möjliga bergsskärningar ska eftersträvas. I det fall brottyta lämnas synlig ska denna behandlas som en del av gestaltningen. Kulturmiljöanalysen lyfter vidare vikten av att sprängkanter och stödmurars höjd mot gata särskilt bör studeras, för att inte upplevas som del av bebyggelsens fasad samt att livförskjutningar eller terrasseringar kan övervägas där sprängkanter riskerar att bli byggnadshöga. Vidare konstateras att särskild omsorg bör ges åt landskapsplanering intill de nya byggnaderna och att naturmark bör sparas så nära de nya byggnaderna som möjligt.

Det bedömda förslaget eftersträvar en minimerad bebyggelsezon runt respektive husgrupp, för att bibehålla befintlig natur och skapa upplevelse av hus-i-park. Förslaget avviker något från Kulturmiljöanalysens rekommendation avseende bergskärning, som bedöms som relativt omfattande, och i vidare bearbetning är min rekommendation att lösningar för ytterligare minimerad bergskärning, och ytterligare bevarande av befintlig värdeskapande naturmark, är eftersträvansvärd.

De nu bedömda handlingarna redovisar inte detaljerad gestaltning av återfylld mark mot byggnadsfasad eller hur sprängkanter och sluttningar kommer att hanteras. Förslaget följer rekommendationer kring stödmurar och trappor i natursten samt enkla smidesräcken. Sammantaget kan den detaljerade gestaltningen värderas till fullo först i ett senare skede. Min bedömning är dock att det redovisade förslaget ger bra förutsättningar att med en omsorgsfull gestaltning av tomtmark, som följer Kulturmiljöanalysens rekommendationer, ge upplevelsen av hus som landar i naturen.

Förhandskopia markplanering med förslag till fastighetsgräns (rött) och bergskärning

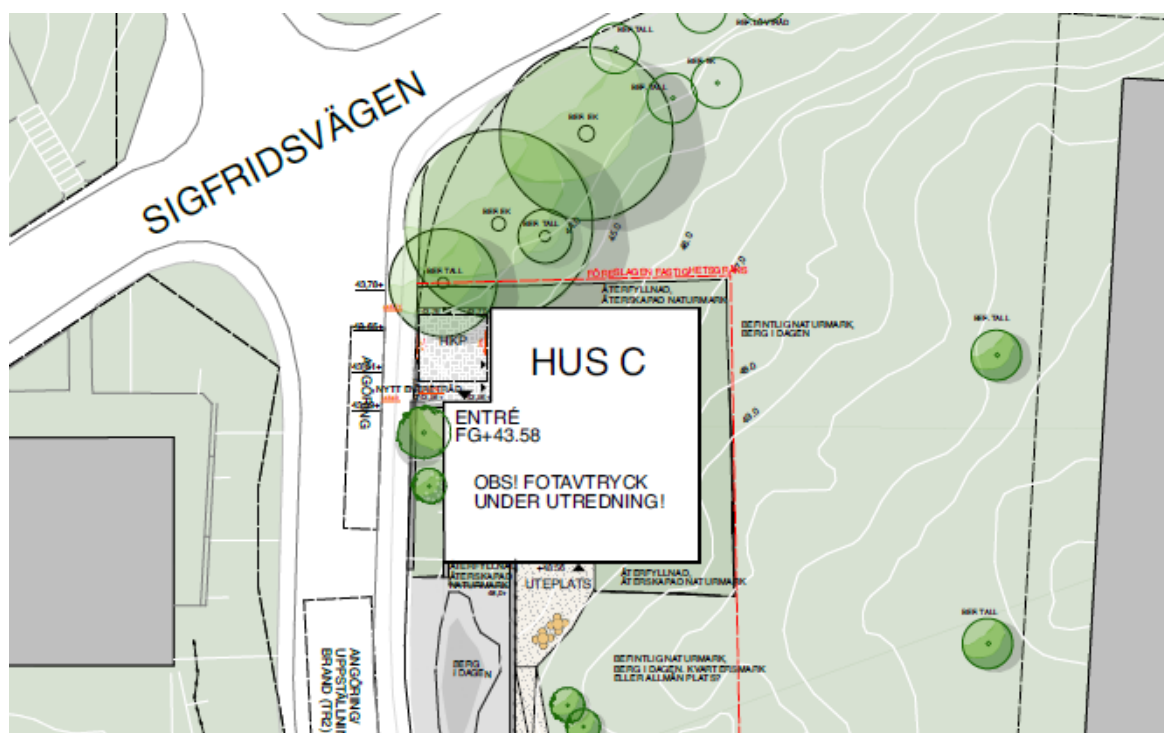
Avseende bibehållen upplevelse av naturmark i berörda parkområden så ges i Kulturmiljöanalysen rekommendationen att den nya bebyggelsens tomtgräns ej bör vara tydligt avläsbar, vilket förslaget ger goda förutsättningar för.

Förslaget följer även kulturmiljöanalysens rekommendation att befintlig bebyggelse bör ges en bibehållen krans av naturmark som buffertzoon. Föreslagen ny tomtmark angränsar fortsatt till parkmark och utbredning av privat tomtmark med uteplatser har begränsats till mellanrummet mellan varje huspar.

Varnhemsparkens sträcka längs Schlytersvägen är det parkområde som påverkas kraftigast av förslaget genom att befintlig växtlighet och hållmark nästan helt utgår. Här är det särskilt viktigt att i vidare bearbetning av markplanering och växtval skapa fortsatt upplevelse av bibehållen skärgårdslandskapskaraktär. Mot Schlytersvägen återstår enligt förslaget en mycket smal kil av parkmark mellan nyttillkommen fastighet och befintlig fastighet i väster. Här bör det i vidare bearbetning av förslaget studeras hur eventuell passage upp till Varnhemsparken ska gestaltas avseende, markbehandling, träd och annan växtlighet, så att bibehållen upplevelse av naturmark uppnås. Bebyggelsegruppen på höjden i Varnhemsparkens mitt kommer inte längre att bilda ett tydligt blickfång från centrala Aspudden, utan endast vara tydligt avläsbar från gaturummet i öster och parkområdet i väster. Med bibehållen buffertzoon av parkmark mellan befintlig husgrupp och nya byggnader bedömer jag dock att förslaget medger fortsatt god upplevelse av denna årsring i Aspuddens bebyggelsehistoria.

Den nya bebyggelsen i Vadstenalunden sker delvis längs befintliga sprängkanter mot gata och ger därmed en mindre påverkan på upplevelsen av befintlig parkmiljö. Söder och norr om den nya fastigheten sparas befintlig parkmark, vilket säkerställer fortsatt upplevelse av natur som möter gata. I vyn längs Sigfridsvägen från Hägerstensvägen, och Aspuddens område med kulturhistoriskt värdefull miljö, kommer fortsatt träd och naturmark att finnas i blickpunkten.

Kulturmiljöanalysen gör gällande att uppvuxna träd bör så långt det är möjligt behållas, särskilt på förgårdsmark mellan byggnad och gata. Förslaget avviker från rekommendationen genom att endast ny plantering redovisas på förgårdsmark. Med omsorgsfull gestaltning, och trädval i linje med befintlig växtlighet, bedöms förslaget dock uppfylla kraven på varsamhet. I Vadstenalundens norra kvarstående trädunge finns en värdeskapande ek som i redovisat förslag måste kronbeskäras och en tall som möjligen blir svår att bevara. I det fortsatta arbetet är det eftersträvarsvärt att eken bevaras, med minimerad påverkan på rötter och krona. Detta i linje med den generella rekommendationen att naturmark inom nya fastigheter och inom kvarstående parkmark måste skyddas under byggtiden för att bibehålla befintliga värden gällande artrikedom, markvegetation, uppvuxna träd och buskage.

Förhandskopia markplanering med förslag till fastighetsgräns (rött) och bergskärning

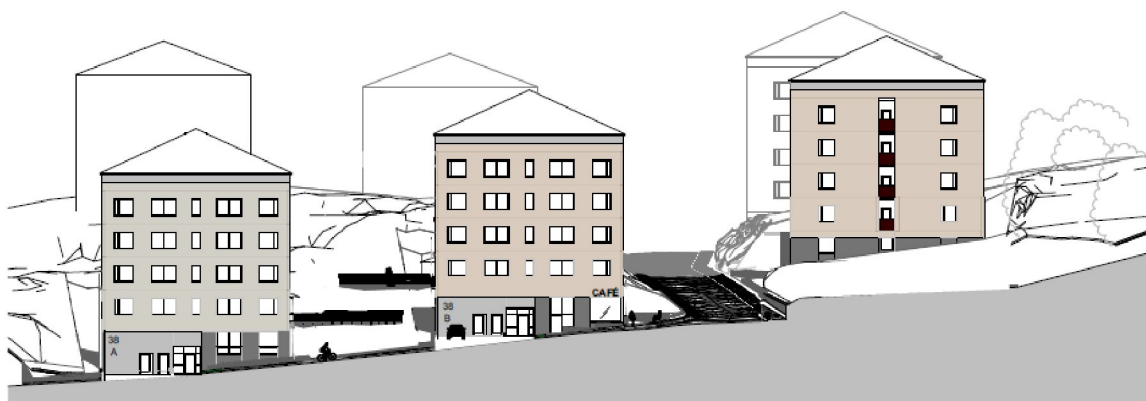
Proportioner och gestaltning

I Kulturmiljöanalysen konstateras att proportioner och gestaltning som harmonierar och samspelar med områdets befintliga modernistiska bebyggelse är avgörande för ett lyckat slutresultat. För höjd lämnas en rekommendation att den nya bebyggelsen underordnar sig befintliga byggnader. Förslaget redovisar punkthus som på var sida om Sigfridsvägen underordnar sig respektive intilliggande bebyggelsegrupp och som, i linje med rekommendationerna, följer platsens topografi.

Sockelvåningar bör enligt rekommendation utformas lika omkringliggande bebyggelse, med en delvis uppdragen sockel som följer terrängen. Det bedömda förslaget följer denna rekommendation, med låga socklar mot berget och en våningshög sockel endast i entréplan mot gata.

Takmaterialet kommer att utgöra en del utav ett vidare taklandskap, som inkluderar Aspuddens centrala stråk av byggnader med högt kulturhistoriskt värde. Taken kläs med lertegel, helt enligt rekommendation i kulturmiljöanalysen, för att smälta in i omgivande bebyggelse.

Fasadmaterial, kulör och detaljering har ännu inte slutgiltigt preciserats varför dessa delar inte ingår i denna konsekvensbeskrivning. Min bedömning är dock att planförslaget ger möjlighet att uppnå ett gott resultat, som uppfyller krav på god helhetsverkan och harmoni med omkringliggande modernistisk bebyggelse.

SAMMANFATTNING

Planförslaget till ny bebyggelse har utformats med hänsyn till de kulturhistoriska värdena på platsen och, i huvudsak, i enlighet med de råd och riktlinjer som tagits fram. Avvikelser förekommer, vilka redovisas ovan. Även om det ger viss påverkan på identifierade kulturhistoriska värden bedöms förslaget som helhet kunna ligga till grund för fortsatt planläggning och projektering. Motivet till det är att de mest betydelsefulla kulturhistoriska värdena respekteras.

Delar som inte framgår av förslaget och som behöver konsekvensbeskrivas i ett senare skede är gestaltningen, materialen, färgsättningen, slutgiltigt förslag för bergskärning och sprängning samt markplanering.

Uppsala 2020-06-10

Jan Perotti

Certifierad sakkunnig avseende kulturvärden